

EERLIJK DUURT HET LANGST

DWARSE IDEEËN
VOOR EEN ANDERE
SAMENLEVING

DWARS

GROENLINKSE JONGEREN

**WORKING TITLE:
URIJHEID, BLIJHEID
EN GRATIS BIER**

INHOUDSOPGAVE

RECHTEN. VRIJHEDEN EN DEMOCRATIE	4
ONDERWIJS. TECHNOLOGIE EN MEDIA	8
DUURZAAMHEID	13
LEEFOMGEVING	16
ECONOMIE EN FINANCIËN	21
ZORG. SOCIALE ZEKERHEID EN WERK	24
BUITENLANDS BELEID. ASIEL EN MIGRATIE	28
BEGRIPPENLIJST	33

EERLIJK DUURT HET LANGST

DWARS POLITIEK PROGRAMMA 2016-2021

De samenleving is in beweging. Jongeren en studenten maken weer samen een vuist voor eerlijke lonen en beter onderwijs. Duurzame energie is de afgelopen jaren op veel plaatsen goedkoper geworden dan fossiel. Bij de hoge instroom van vluchtelingen kon de opvangorganisatie het grote aantal vrijwilligers niet aan. Aan de andere kant wordt ons land verdeeld door polarisatie. De dreiging van terrorisme zet de waarden van onze rechtsstaat onder druk. Veel politici komen aanzetten met schijnoplossingen en lege retoriek.

DWARS kiest voor echte oplossingen, met als kernwaarden eerlijkheid en vrijheid. Onder vrijheid verstaan we niet alleen de klassieke vrijheden, zoals kunnen zeggen wat je wilt. Maar ook de vrijheid geluk te kunnen najagen. Deze vrijheid verliest haar waarde wanneer je opgroeit op een lege maag of in onveiligheid. Daarom streven wij ook naar eerlijkheid. We moeten eerlijk zijn tegenover de toekomstige generaties, die in een wereld met een stabiel klimaat en een vruchtbare bodem dezelfde kansen kunnen krijgen als wij. We mogen niet accepteren dat het recht bankiers en vastgoedmagnaten ontziet wanneer zij miljoenen mensen duperen.

Verschuillende politieke thema's zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Met een goed sociaal vangnet durven mensen boude stappen te nemen in hun carrière. Door niet te snel naar geweld te grijpen bij internationale spanningen, is er een kleinere kans dat mensen moeten vluchten. Vaak worden verbanden tussen verschillende onderdelen van de samenleving echter over het hoofd gezien. Wij zien dat hier nog veel winst te behalen valt. De buurman met astma is niet alleen geholpen door goede zorg, maar ook door schone lucht om in te leven. En betere isolatie in huis bij opa en oma zorgt er niet alleen voor dat ze minder broeikasgassen uitstoten, maar ook dat het makkelijker voor ze wordt de rekening te betalen. En Fatima en Daan zullen weer samen buitenspelen wanneer wijken gemengd worden gebouwd.

Al met al zien we als DWARS genoeg kansen om tot een eerlijkere en vrijere samenleving te komen. Dat doen we samen. Samen met studenten die opkomen voor hun onderwijs, samen met ondernemers die een duurzaam idee op de markt brengen, samen met de vrijwilligers in de vluchtelingenopvang. Doe je mee?

We wensen je veel leesplezier.

De Programmacommissie:

Stefan Bekedam

Jolan Knol

Lieke Brouwer

Amarens Veeneman

Noortje Blokhuis

Femke Nijssse

RECHTEN. VRIJHEDEN & DEMOCRATIE

DWARS staat voor een vrije, open samenleving. Dit betekent dat de staat niet achter de voordeur kijkt, het publieke debat niet beperkt en ieders burgerrechten respecteert. Tegelijkertijd verliest vrijheid haar waarde als niet iedereen dezelfde kans krijgt om van deze vrijheid gebruik te maken. Daarom moet de staat niet alleen de burgervrijheden niet beperken, maar dient ze ook een actieve rol te nemen in het bevorderen van gelijke kansen.

DWARS staat pal voor onze parlementaire democratie, maar gelooft ook dat verdere democratisering nog wenselijk is. Te veel burgers voelen zich niet meer vertegenwoordigd door de politiek. Als het aan DWARS ligt wordt de referendumwet hervormd en wordt de Eerste Kamer afgeschaft. De Hoge Raad toetst dan wetgeving aan de grondwet en waarborgt zo onze grondrechten. Verbetering vergt ook een mentaliteitsverandering: de overheid stelt zich ontvankelijker op voor initiatief van onderop. Verrassend vaak hebben burgers namelijk de beste ideeën voor eigen stad, dorp of wijk.

Vrijheid betekent ook dat je vrij bent om wat stoms te doen, zolang je je medeburger niet benadeelt. Daarom wordt naast alcohol en tabak ook een flink aantal soft- en harddrugs gelegaliseerd en wordt het verbod op openbaar naakt en seks afgeschaft.

Toegang tot het recht biedt burgers bescherming. De afgelopen jaren is die toegang op onacceptabele wijze in het geding gekomen door bezuinigingen op de sociale advocatuur en verhoging van de griffierechten. Wat betreft het strafrecht geldt de aloude wijsheid: voorkomen is beter dan genezen. Zwaar straffen is duur en vaak contraproductief. Een passende straf en goede begeleiding zijn humaner en effectiever. Om die reden worden er geen wettelijke minimumstraffen ingevoerd en zet de overheid in op goede begeleiding bij terugkeer in de samenleving. De staat heeft als kerntaak het handhaven van orde en spreken van recht. Politie en justitie zijn te belangrijk om als speelterrein te dienen voor populistische crimefighterduo's. DWARS zet daarom in op een beter en gericht opsporingsbeleid in plaats van te kiezen voor symbolische maatregelen als meer blauw op straat. De terechte zorg om onze veiligheid mag overheden echter niet verleiden onze grondrechten aan te tasten. DWARS pleit voor een verstrekende bescherming van de privacy van burgers. De overheid registreert te vaak informatie van mensen zonder aantoonbaar doel.

Wij zetten ons in voor een inclusieve samenleving waarin iedereen, ongeacht afkomst, gender of welke grond dan ook, mee kan doen. Ondanks alle goede bedoelingen blijven mannen zich stug handhaven in posities van invloed. Daarom stelt de overheid tijdelijke maxima in voor mannen in de top van bedrijfsleven, wetenschap en publieke sector. Omdat arbeidsdiscriminatie vanwege afkomst veel te vaak voorkomt wordt anoniem solliciteren in de eerste ronde verplicht.

De overheid maakt kinderopvang gratis, het ouderschapsverlof wordt verruimd en ouders krijgen de vrijheid om dit zelf onderling te verdelen. Bovendien creëert de wetgever de mogelijkheid om vriendschappen wettelijk vast te leggen, zo kan het genetische gezin worden uitgebreid met zelfgekozen familie. Ook schaft hij de geslachtsregistratie af en krijgen homoseksuele (mee)vaders de mogelijkheid om via een verkort traject juridisch ouderschap te verkrijgen.

Staatsbestel

- DWARS streeft naar de afschaffing van de monarchie: Nederland krijgt een republikeins staatsbestel met aan het hoofd een gekozen president met enkel ceremoniële bevoegdheden.

- De Hoge Raad krijgt de mogelijkheid om wetten te toetsen aan de grondwet. Wanneer dit het geval is kan de Eerste Kamer afgeschaft worden.
- Nationale referenda worden alleen mogelijk bij een:
 - Grondwetswijziging;
 - Internationaal verdrag waarbij Nederland beleidsbevoegdheden afdraagt. Wanneer het aantal uitgebrachte stemmen voor het meerderheidsstandpunt tenminste 30 procent van de kiesgerechtigden vormt, is de uitslag bindend.
- Zestienjarigen verwerven actief stemrecht. Daarnaast krijgt iedereen die langer dan vijf jaar in Nederland woont ook actief stemrecht bij Nederlandse verkiezingen en bij Europese verkiezingen indien zij niet ook in een andere lidstaat stemmen.
- Er wordt een openbaar lobbyregister voor politici en ambtenaren opgericht: politici behoren namelijk te luisteren naar de maatschappij, maar democratie vaart ook wel bij transparantie.
 - De Openbare Lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba worden volwaardige gemeenten van Nederland. De inwoners van deze gebieden hebben dezelfde rechten en plichten als alle Nederlanders.

Lokaal bestuur

- Burgers en organisaties krijgen vaker de mogelijkheid om beleidsuitvoering over te nemen wanneer aannemelijk is dat zij dit beter kunnen dan de overheid (*right to challenge*).
- Alle zetels bij de waterschappen worden democratisch verkozen.
- Burgemeester en Commissaris van de Koning worden door de gemeenteraad, respectievelijk de Provinciale Staten benoemd.

Vrijheden

- Vriendschappen vervullen een belangrijke rol in het leven van de meeste mensen. Het wordt daarom mogelijk om wederzijdse vriendschappen wettelijk vast te leggen met maximaal twee vrienden, waarmee zij net als naaste familie bepaalde verlof- en erfrechten krijgen.
- Het verbod op godslastering, majesteitsschennis en het beledigen van buitenlandse staatshoofden wordt opgeheven. Recep Tayyip Erdoğan is een pannenkoek.
- Het verbod op openbaar naakt en seks in het openbaar wordt opgeheven.
- Het geslacht van burgers wordt niet meer geregistreerd in de Basisregistratie Personen.
- Besnijdenis van kinderen wordt niet langer toegestaan als dit niet medisch noodzakelijk is. Handelsbekwame volwassenen kunnen om religieuze redenen zelf voor besnijdenis kiezen. Om te voorkomen dat jongensbesnijdenis ondergronds gaat, komt er echter eerst overgangperiode waarin wordt ingezet op ontmoediging.
- De binnenlandse productie en verkoop van soft- en harddrugs worden gelegaliseerd en gereguleerd. Drugs die extreem verslavend zijn, bijvoorbeeld heroïne, of drugs die niet volledig binnen Nederland geproduceerd kunnen worden en daarmee internationale grootschalige en gewelddadige criminaliteit in de hand werken, zoals cocaïne, blijven verboden. Er komt een actief ontmoedigingsbeleid voor gelegaliseerde drugs die tot gezondheidsschade kunnen leiden, onder andere door accijnzen te heffen.

Justitie

- De vergoeding voor rechtsbijstandverleners wordt verhoogd, griffierechten worden verlaagd. Toegang tot het recht biedt burgers bescherming, dit moet worden gewaarborgd.
- Waar mogelijk wordt er actief aangestuurd op bemiddeling tussen verdachten en slachtoffers. Dit om geleden schade zo goed mogelijk te compenseren en om begrip en berouw bij verdachten voor hun slachtoffers aan te wakkeren ter preventie van toekomstig crimineel gedrag.

- Boetes worden inkomensafhankelijk voor een optimale preventieve werking, bijvoorbeeld naar Duits of Fins model.
- De mogelijkheden om taakstraffen op te leggen bij verschillende delicten worden verruimd. Zwaar straffen is geen doel op zich.
- DWARS is tegen de wettelijke invoering van minimumstraffen.
- In justitiële inrichtingen staat terugkeer naar de samenleving centraal. Gedetineerden krijgen een persoonlijk programma om terug te keren en worden beter begeleid na de detentie.
- Wanneer er een levenslange gevangenisstraf is opgelegd, toetst de rechter na 25 jaar elke 5 jaar of de straf nog redelijk is en of langer opsluiten nog een maatschappelijk doel dient.
- Ter preventie van radicalisering wordt een kleinschalige aanpak gehanteerd, waarbij goede en snelle communicatie tussen politie, maatschappelijk werkers, lokale gemeenschappen e.d. essentieel is. Daarnaast wordt er zoveel mogelijk (biologische) thee gedronken.
- De afgelopen tijd is er veel aandacht gegaan naar meer blauw op straat, terwijl de recherche is verwaarloosd. Er wordt sterk geïnvesteerd in adequate opsporing en scholing om de pakkans te vergroten.
- Er komt een grotere focus op de opsporing van witteboordencriminaliteit. De recherche wordt hiertoe beter opgeleid, er wordt samengewerkt met de fiscus en er wordt meer geld voor vrijgemaakt.
- Bij misstanden in organisaties moeten individuen makkelijker vervolgd kunnen worden. Hiertoe wordt er toegewerkt naar volledige decriminalisatie van sekswerk.
- Er komt meer controle op veiligheid in de seksbranche en sekswerkers dienen toegang te hebben tot veilige werkplekken, zodat zij niet de straat op worden gedwongen.
- Bij staandhoudingen wordt de reden van aanhouding en etniciteit genoteerd op zogenoemde stopformulieren om etnisch profileren te kunnen opsporen en tegen te gaan.
- DWARS wil de politie terugbrengen naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het Ministerie van Justitie wordt weer zelfstandig.

Privacy

- Overheidsinstanties beschermen de gegevens van burgers goed en onderzoeken zorgvuldig of de privacy gewaarborgd is wanneer zij taken omtrent deze gegevens uitbesteden.
- Gemeenten mogen niet langer automatisch persoonsgegevens van kerkleden verschaffen aan kerkgemeenschappen.
- Investerings in de AIVD zijn noodzakelijk. De dienst mag echter niet ongericht data verzamelen, opslaan en analyseren. Opsporingsbevoegdheden dienen niet verder te worden uitgebreid en wetgeving omtrent de bescherming van persoonsgegevens wordt verbeterd.
- Providers mogen niet gedwongen worden om ongericht communicatiegegevens op te slaan.
- Cameratoezicht in de openbare ruimte wordt sterk verminderd. Onze grote broer ziet al genoeg. Preventief fouilleren wordt beperkt ingezet en de algemene identificatieplicht wordt afgeschaft.

Emancipatie

- Ondanks alle inspanningen bevolken witte oude mannen nog altijd de top van het bedrijfsleven, wetenschap en publieke sector. Maximumquota voor mannen aan de top worden daarom tijdelijk ingevoerd om een inhaalslag te maken en het glazen plafond te doorbreken.
- Er komen strengere sancties voor werkgevers wanneer geconstateerd wordt dat zij vrouwen in gelijke gevallen een lager salaris betalen dan hun mannelijke collega's.
- De overheid draagt zorg voor de toegang tot goede kinderopvang en maakt dit gratis.

- De lengte van het kraamverlof wordt gelijkgesteld aan de lengte van het bevallingsverlof. Daarbij komt nog een extra betaalde verlofperiode, die naar eigen inzicht onder de ouders te verdelen is.
- Er komt een verkort traject voor 'meevaders' (mannelijke partners van vaders) om juridisch ouderschap te verkrijgen.
- Het verbod op discriminatie wegens seksuele geaardheid en gender identiteit wordt expliciet vermeld in artikel 1 van de grondwet.
- Anoniem solliciteren in de eerste ronde wordt verplicht en verantwoording over diversiteitsbeleid wordt verplicht gesteld in de jaarverslagen van de overheid en grote bedrijven. Het gebeurt nog te vaak dat groepen benadeeld worden op de arbeidsmarkt op basis van geslacht of etniciteit.
- Toiletten in de publieke ruimte, zoals in bijvoorbeeld overheidsgebouwen, worden genderneutraal gemaakt. Daarnaast wordt op iedere plaats in de publieke ruimte waar een urinoir staat ook een zittend toilet geplaatst.
- Ook mensen zonder papieren hebben rechten. Iedereen in Nederland heeft recht op bed, bad en brood. Geen mens is illegaal.

ONDERWIJS. TECHNOLOGIE & MEDIA

Investerings in onderwijs, kunst, cultuur en wetenschap betalen zich meer dan terug. Goed onderwijs resulteert in kritische en zelfstandig nadenkende burgers, die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan onze samenleving. Wetenschap en technologie garanderen een vitale, vernieuwende samenleving. In de maalstroom van een postmoderne wereld zijn kunst en cultuur bij uitstek in staat schoonheid en ontroering te brengen.

Onderwijs legt dé basis voor een toekomst waarin je volledig kunt meedraaien in de maatschappij. DWARS legt daarom bij onderwijs steeds de nadruk op gelijke kansen voor iedereen. Waar je wieg staat mag nooit bepalend zijn voor de kwaliteit of het niveau (vmbo, havo of vwo) van onderwijs dat aangeboden wordt. Daarom staat DWARS niet altijd negatief tegenover toetsen: deze meten zo objectief mogelijk en discrimineren niet. In het onderwijs zou zoveel mogelijk naar de individuele potenties en behoeften van leerlingen gekeken moeten worden. Het idee dat iedereen zoveel mogelijk hetzelfde onderwijs volgt, is achterhaald. Daarom ligt voor ons de toekomst van het onderwijs in maatwerk en is het essentieel dat de mogelijkheden om te switchen tussen niveaus worden verruimd. Omdat het belangrijk is dat kinderen al tijdens hun basisschooltijd in aanraking komen met de multiculturele samenstelling van ons land, wil DWARS segregatie in het onderwijs actief bestrijden. Steeds vaker wordt een sterkere tweedeling gevoeld tussen hoger en lager opgeleiden. DWARS pleit ervoor dat beroepsopleidingen (weer) meer op waarde worden geschat en dat universitaire opleidingen niet als het hoogste haalbare worden aangeprezen.

Financiële prikkels die scholen stimuleren om studenten en/of leerlingen zo snel mogelijk een diploma te laten behalen, moeten worden afgeschaft. Prestaties van docenten en studenten mogen daarom geen invloed hebben op het salaris en de instellingsbekostiging. Het onderwijs staat in dienst van de leerling en de student, niet andersom. Bovendien mag geld nooit een reden zijn om niet te gaan studeren.

DWARS vindt het van belang dat de overheid weer een prominente rol inneemt op het gebied van het ontwikkelen van technologie. Zij zet de koers uit, waardoor er meer aandacht komt voor duurzame techniek. Bedrijven krijgen hierdoor meer zekerheid bij radicale innovatie in deze sectoren. Het is van belang dat wetenschappers de handen vrij hebben voor gedegen onderwijs en onderzoek. Daarom wordt de manier waarop geld wordt toegewezen aan onderzoeksvoorstellen herzien.

De pers en de cultuursector zijn onafhankelijk en vrij in het uiten van meningen. De overheid neemt haar verantwoordelijkheid op zich om deze uitingsvormen mogelijk te maken, maar bemoeit zich niet met de inhoud daarvan. DWARS pleit voor investeringen in de cultuursector, die de laatste tijd harde klappen heeft geïncasseerd. Voor kunstenaars is een belangrijke rol weggelegd in het leveren van maatschappijkritiek, maar ook schoonheid en ontspanning.

Basisonderwijs

- DWARS wil segregatie in het onderwijs actief bestrijden. Daarom wordt per gemeente een Centraal Inschrijfpunt voor basisscholen opgericht. Dit inschrijfpunt verstrekt voorlichting over schoolkeuze en geeft voorrang aan kinderen uit de eigen wijk en kinderen die zorgen voor een grotere sociaal-economische verscheidenheid. Deze voorrang is niet afhankelijk van

het moment van aanmelden, waardoor wachtlijsten irrelevant worden. Uiteraard blijft de vrije schoolkeuze van ouders van kracht.

- Vrijheid van regulier religieus onderwijs wordt afgeschaft.
- Scholen met veel leerlingen met een lage sociaal-economische status krijgen extra financiële ondersteuning, zodat zij achterstanden kunnen wegwerken.
- Er worden gratis taallessen aangeboden aan kinderen die thuis geen Nederlands spreken. Voor deze kinderen komt er ook voorschoolse educatie beschikbaar om een taalachterstand te voorkomen of weg te werken.
- Er komen meer onderwijsassistenten om de handen van leraren vrij te maken voor goed onderwijs. Ook komen er meer aparte gymnastiek- en muziekdocenten.
- Naast seksuele voorlichting krijgen alle leerlingen ook onderwijs over (seksuele) diversiteit, te beginnen vanaf het basisonderwijs.
- DWARS vindt het wenselijk voor de sociale ontwikkeling dat kinderen met gedragsproblemen of handicap kunnen integreren in normale klassen, zolang dit onderwijzers niet overvraagt. Om leraren te ondersteunen met deze kinderen stellen scholen een zorgcoördinator aan.
- DWARS staat positief tegenover toetsen als hulpmiddel voor de leraar om een objectief schooladvies te vormen aan het einde van de basisschool. Toetsen kennen geen vooroordelen.
- Er wordt meer aandacht besteed aan de herwaardering van leraren in het primair en voortgezet onderwijs. De lerarensalarissen gaan omhoog en de sociale status van leraren moet naar een niveau waaruit blijkt welke belangrijke rol zij in de samenleving spelen. Hiermee wordt het leraarsvak ook aantrekkelijker, wat moet leiden tot een krimp in het lerarentekort.
- Er wordt meer aandacht besteed aan persoonsvorming en maatschappelijke vorming in het primair en voortgezet onderwijs. In deze lessen leren leerlingen ook dat hun persoonlijke keuzes invloed hebben op het klimaat en op de levens van andere mensen en dieren.

Voortgezet onderwijs

- Basisscholen en middelbare scholen worden begeleid in en gecontroleerd op het handhaven van degelijke antipestprogramma's. Er wordt ingezet op de ontwikkeling van beter werkende programma's.
- Er komen meer gemengde brugklassen (vmbo/havo en havo/vwo). De selectie komt in de huidige situatie voor veel kinderen te vroeg waardoor ongelijkheid wordt vergroot.
- Het vmbo gaat 5 jaar duren. Zo is er meer tijd voor stages of een dubbele leerweg en krijgen leerlingen een beter beeld van hun talenten en ambities.
- Er komt een vorm van maatwerk in het middelbaar onderwijs, waarbij het mogelijk is om bepaalde vakken op een hoger onderwijsniveau te volgen. Zo kunnen leerlingen zich beter ontwikkelen in vakken waar ze goed in zijn.
- Vwo-leerlingen krijgen ook voorlichting over hogere en middelbare beroepsopleidingen en havoleerlingen over mbo. Niet iedereen is gebaat bij een universitaire studie en momenteel worden beroepsopleidingen ondergewaardeerd.
- Informatica wordt een verplicht vak op de middelbare school.
- Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om te zorgen dat huiswerkbegeleiding en examentrainingen toegankelijk zijn voor alle leerlingen, ongeacht het inkomen van de ouders.

Mbo, hbo en wo

- Instellingsbekostiging in het onderwijs komt los te staan van prestaties van leerlingen of studenten. De sleutel om geld te verdelen onder onderwijsinstellingen wordt een combinatie

van het aantal studenten en de onderwijskwaliteit. Aan de perverse prikkels tot diplomaverstrekking in het hoger onderwijs komt een einde.

- DWARS is voor een studiebijslag als alternatief voor het sociaal leenstelsel. Dat houdt in dat:
 - Het collegegeld in het hbo en wo en het leergeld in het mbo worden afgeschaft; ○ Studenten een maandelijkse studiebijslag ontvangen om te voorzien in dagelijks levensonderhoud. Daarnaast blijft het studentenreisproduct voor het openbaar vervoer;
 - Als aanvulling op de studiebijslag het mogelijk is te lenen tegen gunstige voorwaarden;
 - Een ex-student na afloop van de studie een heffing als percentage van het inkomen betaalt. Deze heffing wordt betaald voor een bepaalde periode op basis van het aantal gestudeerde maanden. Van deze studieheffing worden de maandelijkse bijslag en, in aanvulling op de bijdrage uit de algemene middelen, het mbo, hbo en wo bekostigd.
- Lenen voor de studie blijft ook op hogere leeftijd mogelijk. Hiermee moet het aantrekkelijker worden om door te leren of je om te scholen.
- Er wordt extra geïnvesteerd in de mogelijkheden voor studenten uit ontwikkelingslanden om met een beurs in Nederland te komen studeren.
- De mogelijkheden om per vak te betalen worden verruimd. Hierdoor kunnen mensen makkelijker een bestuursjaar doen of een bedrijf oprichten. Het mag echter niet de standaard worden, omdat een vaste klas of jaarlaag veel voordelen biedt. Opgeteld mag het wettelijk vastgesteld collegegeld niet worden overschreden.
- DWARS is voor een bindend studieadvies (BSA) van maximaal 45 punten in het eerste jaar. Hiermee wordt voorkomen dat studenten jarenlang aanrommelen voordat ze beseffen dat ze de verkeerde studie volgen. Hierbij zorgen scholen wel voor adequate persoonlijke begeleiding en wordt bij het bepalen van het BSA rekening gehouden met eventuele onvoorzienigheden die in het eerste jaar zijn opgetreden.
- Elke Bachelor geeft toegang tot minstens één Master zonder selectie aan de poort.
- De harde knip tussen Bachelor en Master wordt weer een zachte knip: je mag dan beginnen aan je Master wanneer je nog enkele punten mist uit je Bachelor. Nu stoppen studenten vaak een langere periode met studeren vanwege deze regel.
- Voor de tweede master betalen studenten hetzelfde als voor de eerste master (dat wil zeggen: wettelijk collegegeld). Het hogere instellingstarief maakt het nu voor veel mensen onmogelijk een tweede master te volgen
- Er komen meer mogelijkheden en stimulering voor mbo'ers en hbo'ers om een deel van hun opleiding in het buitenland te doen. Nu is deze manier van zelfontplooiing vooral voorbehouden aan studenten aan de universiteit.
- In het mbo moeten opleidingen via een beroepsbegeleidende leerweg (BBL) gestimuleerd worden als volwaardig alternatief op de beroepsopleidende leerweg (BOL). Dit om voortijdige uitval door demotivatie om in de schoolbanken te zitten te beperken. Veel mbo'ers worden beter gefaciliteerd als ze werkend leren.
- Ook mbo'ers die een leerwerkplek hebben (BBL'ers), hebben recht op een studentenreisproduct voor het openbaar vervoer.
- Studenten/leerlingen en docenten krijgen meer inspraak in het opleidingsbestuur. Er worden vaker universiteitsbrede stemmingen gehouden en studenten krijgen meer inspraak in het vakkenaanbod.
- Psychische hulpverlening in het mbo, hbo en wo wordt toegankelijker om het aantal psychische klachten (bijvoorbeeld burn-out, depressie of (voor)tekenen daarvan) terug te dringen. Hierbij kan het gaan om de behandeling van klachten of de preventie daarvan.

Technologie

- Beslissingen van lokale of landelijke overheden worden steeds vaker met behulp van (zelflerende) computeralgoritmes genomen. Denk hierbij aan het instellen van onderzoek naar mensen die zouden frauderen. Burgers en ngo's krijgen uitleg en inzicht in de algoritmes. Hiermee kunnen ngo's controleren of er bijvoorbeeld sprake is van etnisch profileren.
- Nederland verdubbelt de investeringen in ruimtevaart. Nu dragen wij proportioneel minder bij dan andere Europese landen. Ruimtevaart is van essentieel belang voor het monitoren van klimaatverandering, efficiënt landgebruik en een onafhankelijke telecomsector.
- DWARS ziet robotisering en automatisering als kans voor het krijgen van een ontspannen samenleving. Werk is geen doel op zich.
- Er moeten wereldwijde kaders komen voor kunstmatig intelligente systemen die autonome beslissingen kunnen nemen over mensen (dit betreft voertuigen en wapens, maar ook bijvoorbeeld kredietbeoordelingen). Een autonoom systeem moet altijd het beschermen van mensenlevens als prioriteit stellen, er moet duidelijk zijn welke persoon of personen verantwoordelijk zijn, en het systeem moet transparant zijn, zodat de door het systeem gemaakte keuzes kunnen worden uitgelegd.

Wetenschap

- Wetenschappers krijgen weer meer tijd om onderzoek te doen ten opzichte van het aanvragen van subsidies. Hiertoe krijgen universiteiten weer meer geld uit een vaste geldstroom.
- Er komen meer universitair docenten met als primaire taak onderwijs geven in plaats van onderzoek doen. Ook met een carrière met een focus op onderwijs moet het mogelijk worden hoogleraar te worden.
- Het topsectorenbeleid wordt hervormd. De subsidies worden niet meer aan sectoren gegeven die nú groot zijn, maar aan de sectoren die we in de toekomst als pilaren van onze economie willen. Hierbij komt er ook meer aandacht voor fundamenteel onderzoek.

Digitale techniek

- Ethische hackers krijgen een betere wettelijke bescherming. Het mag niet zo zijn dat het aantonen van een veiligheidslek kan leiden tot een veroordeling, wanneer discreet met het lek wordt omgegaan.
- De Nederlandse overheid blijft zich in de Europese Unie inzetten voor netneutraliteit. Het voortrekken van grote bedrijven op het internet, zoals Facebook en Google, is niet eerlijk.
- De overheid en andere publiek gefinancierde instellingen maken zo veel mogelijk gebruik van vrije en opensourcetechnologie. Hierdoor opereren zij transparanter, worden zij onafhankelijker en besparen zij op licentiekosten.
- Alle software die ontwikkeld wordt met publiek geld, moet verspreid worden onder een vrije en opensourcelicentie, zoals de Openbare Licentie van de Europese Unie. Zo wordt er direct geïnvesteerd in betere software voor de gehele mondiale gemeenschap.

Auteursrechten en patenten

- Er wordt een Europees fonds opgericht om innovatie op gebied van medicijnen en medische hulpmiddelen los te koppelen van de productie.
- Gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal zonder toestemming wordt mogelijk wanneer er sprake is van *fair use*. Voor niet-commerciële doeleinden en zonder het

auteursrechtelijke bedrijf of persoon te benadelen kan er zo gebruik gemaakt worden van auteursrechtelijk beschermde zaken.

Cultuur

- Cultuursubsidies worden niet buitenproportioneel op museale kunst gericht, maar bieden ook ruimte voor (andere vormen van) maatschappijkritische of zingevende kunst. Kunst is geen nationalistische prestigekwestie.
- De procentageregeling voor beeldende kunst wordt uitgebreid naar alle nieuwbouw. Voortaan wordt één procent van de nieuwbouwsom van woningen en andere gebouwen gereserveerd voor de aankleding ervan.
- Gemeentehuizen en andere openbare gebouwen worden gestimuleerd om lokale kunst aan te schaffen.
- Er komt een aparte subsidie voor beginnende kunstenaars en kleine of beginnende gezelschappen. Zij zijn extra hard geraakt door de recente bezuinigingen. In de huidige situatie zijn er te weinig ingangen voor jonge makers om het veld 'binnen te komen'.
- Er wordt extra geïnvesteerd in muziekonderwijs en beeldende vorming. Muzieklessen dragen bij aan de ontwikkeling van kinderen.
- Studentenkorting op musea, theaters en sportverenigingen wordt leeftijdsgebonden in plaats van afhankelijk van student-zijn. Deze kortingen gaan gelden voor mensen t/m 28 jaar.

Sport

- Sportclubs voor amateurs kunnen lokaal aanspraak maken op financiële ondersteuning, met uitzondering van lucratieve professionele organisaties. De professionele clubs kunnen zonder:
overheden subsidiëren daarom niet langer de salarissen van topvoetballers.
- Er komt een actieplan om homoacceptatie in amateur- en topsport te stimuleren.
- Nederland keurt uitzonderingen af op de lokale wetgeving bij de toekenning van grootschalige sportevenementen.

Media

- Het huidige verzuilde omroepstelsel wordt afgeschaft, in plaats daarvan komt één publieke omroeporganisatie die een podium biedt aan stemmen uit de hele samenleving.
- Sesamstraat komt terug op de buis.
- De classificaties van Kijkwijzer en PEGI worden kritisch herzien. DWARS vindt het niet per definitie onwenselijk dat kinderen met seksualiteit in televisieprogramma's of films in aanraking komen en pleit ervoor dat de leeftijdsgrenzen in die categorie worden versoepeld.
- Er wordt een fonds ter stimulering van onderzoeksjournalistiek opgericht.

Multiculturele samenleving

- In probleemwijken wordt door gemeenten extra geïnvesteerd in buurthuizen en parken. DWARS is ervan overtuigd dat de ontmoeting van verschillende culturen de samenleving veel kan opleveren.
- DWARS is voor de aanpassing van Zwarte Piet, te beginnen in het Sinterklaasjournaal. Het liefst zien wij regenboogpieten in alle kleuren, zonder associaties met het slavernijverleden.
- In het onderwijs krijgt ons koloniaal en slavernijverleden de aandacht die het verdient. De Gouden Koets wordt ter herdenking van het slavernijverleden opgenomen in een museum.

DUURZAAMHEID

De wens om de aarde even goed of beter achter te laten voor toekomstige generaties is breed gedragen. Toch gebeurt er onvoldoende om dat doel te bereiken. Nu nog verdwijnen bossen en dorpen om het winnen van fossiele brandstoffen en zeldzame grondstoffen mogelijk te maken. Klimaatverandering laat zich vandaag al zien in de vorm van droogtes, mislukte oogsten en extreem weer. Kustgebieden lopen gevaar door de stijgende zeespiegel. DWARS wil dan ook dat de mooie woorden over duurzaamheid omgezet worden in concrete daden.

Op het gebied van klimaat is er decennialang een enorm tekortschietend beleid gevoerd, waardoor ons nog weinig tijd rest om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Om onder de anderhalve graden temperatuurstijging te blijven moeten pijnlijke keuzes gemaakt worden. Nederland kent een CO₂intensieve economie, die grondig hervormd moet worden om toekomstbestendig te zijn. In de tussentijd kunnen we niet om CO₂-opvang en -opslag heen. Politici moeten daadkracht tonen en duidelijk maken dat de risico's van deze techniek kleiner zijn dan de risico's van niets doen.

Met name Europa en Noord-Amerika hebben de kans gehad om zich te ontwikkelen op een zeer vervuilende manier. Nog meer vervuiling kan de wereld echter niet aan. Daarom wil DWARS dat deze welvarende regio's een substantiële bijdrage gaan leveren om te zorgen dat de rest van de wereld zich op een schone wijze ontwikkelt. Hiermee sparen we niet alleen het klimaat en onze eigen leefomgeving, maar tonen we ook de noodzakelijke solidariteit.

De eindigheid van grondstoffen is een onderbelicht vraagstuk. Vooral zeldzame metalen dreigen op te raken. Veel van de technologieën en landbouwmethodes die we nu gebruiken zijn gebaseerd op het winnen van deze nieuwe grondstoffen waarvan het einde in zicht komt. Door deze materialen te winnen, onttrek je waarde uit de aarde. DWARS kiest dan ook voor een belasting op onttrokken waarde naast een belasting op toegevoegde waarde zodat hergebruik aantrekkelijker wordt. Door garantieperiodes te verlengen worden fabrikanten gestimuleerd producten te maken die het lang uithouden.

De energie-omwenteling geeft enorme economische kansen en schept veel banen. Het kan wel op verschillende manieren gebeuren. DWARS kiest ervoor dat iedereen mee profiteert. Consumenten betalen nu het grootste deel van het geld voor de investeringen in duurzame energie, terwijl bedrijven voor een schijntje mogen vervuilen. Dit is niet alleen oneerlijk, maar ook nog eens ineffectief omdat bedrijven hierdoor geen financiële drijfveer hebben om efficiënter te werken en te verduurzamen. Binnen de groep consumenten profiteren degenen met een zakcentje op de bank het meest, door bijvoorbeeld zonnepanelen te kopen. DWARS wil de weg vrijmaken voor innovatieve bedrijfsvormen zoals het huren van duurzame energieopwekkers zodat ook consumenten zonder spaargeld mee kunnen liften op de nieuwe economie.

Milieu

- Er komen uniforme regels voor milieuzones en gemeentes worden aangemoedigd deze in te zetten bij ongezonde concentraties luchtvervuiling.
- Ook bij lichtvervuiling gaat gelden: de vervuiler betaalt. Grootverlichters, bijvoorbeeld in de tuinbouw, gaan hiervoor belasting betalen. Lichtvervuiling schaadt de gezondheid door een verstoring van het dag-nachtritme bij mensen en dieren.

- Gemeentes beperken vuurwerkgebruik door speciale vuurwerkzones aan te wijzen. Hierdoor kunnen mensen veilig over straat en verbetert de luchtkwaliteit, maar behouden vuurwerkenthousiastelingen de mogelijkheid om vuurwerk af te steken.

Klimaat

- Nederland voert een klimaatbeleid dat in lijn is met het streven naar een mondiale temperatuurstijging van maximaal 1.5 graden. Dit betekent dat er direct maatregelen getroffen worden om Nederland in 2040 klimaatneutraal te krijgen.
- Het bestrijden van de klimaatproblematiek moet wereldwijd gebeuren. Nederland gaat hierin een voortrekkersrol spelen om kennis te delen en andere landen ook hun verantwoordelijkheid te laten nemen. Het is daarom belangrijk dat Nederland beleidsmatig maximale inzet toont om deze rol overtuigend uit te voeren.
- Het Europese emissiehandelssysteem voor broeikasgassen wordt hervormd. Nu werkt het niet door de lage prijzen en de grote hoeveelheid rechten.
 - Er komt een minimumprijs voor uitstootrechten, gelijk aan een schatting van de schade die broeikasgassen veroorzaken;
 - Aan de grenzen van de EU wordt een invoerheffing ingevoerd voor landen die bedrijven gratis laten vervuilen, om een eerlijk wereldwijd speelveld te creëren;
 - Het Europese emissiehandelssysteem wordt gekoppeld aan andere emissiehandelssystemen, mits deze op dezelfde manier functioneren, en de doelen uit het Parijs-akkoord halen. Hierdoor komt er om een wereldomvattende prijs waarmee schade door broeikasgassen kan worden verrekend.
 - Emissierechten worden niet meer gratis weggegeven.
 - De opbrengsten van het veilen van emissierechten worden gebruikt voor investeringen om gemeenschappen en werknemers die afhankelijk zijn van de fossiele industrie te compenseren
 - Luchtvaartmaatschappijen moeten ook emissierechten hebben voor de uitstoot van broeikasgassen van vluchten naar, binnen en vanuit de EU. Deze eis blijft in werking tot er een mondiaal emissiesysteem van kracht is.
- Nederland draagt meer bij aan het internationale klimaatfonds. We zijn een van de meest welvarende landen met een historische verantwoordelijkheid voor de huidige klimaatverandering. Uit dit fonds wordt mitigatie (het voorkomen van meer klimaatverandering) en adaptatie (het aanpassen aan klimaatverandering) betaald.
- CO₂-afvang en -opslag is een noodzakelijke technologie om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Bij CO₂-afvang komt wel fijnstof en stikstofdioxide vrij, daarom mag de afvang niet in de bebouwde omgeving plaatsvinden. Onderzoek naar nieuwe technieken voor negatieve uitstoot wordt gestimuleerd. CO₂-afvang en -opslag mag niet gebruikt worden wanneer het bestaand gebruik van fossiele brandstoffen in stand houdt.
- De VN krijgt een organisatie voor klimaatmigratie. Deze adviseert overheden over het voorkomen van gedwongen migratie door klimaatverandering. Ook krijgt ze het mandaat migratie door klimaatverandering in goede banen te leiden.

Grondstoffen

- Naast de belasting op toegevoegde waarde, komt er ook een belasting op onttrokken waarde. Nieuw ontgonnen grondstoffen worden hierbij belast. Door nieuwe grondstoffen te verbruiken ontnem je toekomstige generaties de kans om deze rijkdom te gebruiken. Hergebruik wordt zo gestimuleerd.
- De statiegeldregeling wordt uitgebreid met kleine plastic flessen en blik. Hiermee neemt recycling toe en wordt de hoeveelheid zwerfafval verminderd.

- Voor zuinig gebruik van zeldzame metalen wordt per metaal specifieke wetgeving gemaakt, vergelijkbaar met de energiewetgeving.
- De Europese wettelijke garantie op producten wordt uitgebreid. Dit stimuleert bedrijven om producten te maken die langer mee gaan.

Energie

- Energiebesparing krijgt de hoogste prioriteit bij energiebeleid. Aan alle manieren van energieproductie kleven namelijk nadelen voor de samenleving.
- Om te zorgen dat iedereen kan meeprofiteren van de duurzame energietransitie worden leaseconstructies van zonnepanelen en energiecoöperaties gestimuleerd. Door de energievoorziening te decentraliseren kan er ook meer ruimte komen voor creativiteit en kunst in combinatie met de windmolens en zonnepanelen.
- Om consumenten te helpen duurzame producten te kiezen wordt een energielabel voor alle producten ingevoerd. Om dit voor elkaar te krijgen moeten bedrijven hun ketens in kaart brengen en rapporteren. Op basis daarvan kunnen vervolgens energielabels gemaakt worden en weten bedrijven waar ze energie kunnen besparen.
- In doelen voor duurzame energie moet ook het geïmporteerd energieverbruik worden meegenomen, namelijk het energieverbruik voor de productie van spullen. Het is niet de bedoeling dat industrie zich verplaatst naar landen met minder strenge eisen voor energieverbruik en duurzaamheid.
- Subsidies op de fossiele industrie worden per direct afgeschaft. Nu betaalt de overheid nog voor de gasrotonde en voor projecten die gelabeld worden als innovatie.
- De gaswinning in Groningen en de rest van het noorden wordt teruggeschroefd naar maximaal 12 miljard kuub per jaar. Voor 2030 zal de gaswinning helemaal stopgezet worden. Indien noodzakelijk voor de veiligheid, gaat de winning sneller omlaag. We stoppen volledig met schaliegas, steenkoolgas en gaswinning in het Waddengebied. Ook wordt er niet meer op nieuwe plekken naar gas geboord in het noorden. Om afhankelijkheid van andere landen te voorkomen gaan we extra investeren in hernieuwbare energie. De overheid investeert niet in nieuwe gas-infrastructuur als leidingen en stikstoffabrieken, en verstrekt geen subsidies op gas.
- De energie-accijns worden verplaatst van gebruik naar opwekking, waarbij de meer vervuilende opwekking hoger wordt belast. De accijns worden hoog genoeg om de externe kosten zoals klimaat- en gezondheidsschade van de respectieve manier van opwekking gedekt worden.
- De Europese streefpercentage duurzame energie voor Nederland wordt een verplichting voor energieproducenten. In 2020 moet een producent van energie minimaal 14% van zijn energie duurzaam opwekken. Dit verplichte aandeelpercentage wordt ieder jaar verhoogd zodat in 2040 de energie in Nederland 100% duurzaam wordt opgewekt.
- Er worden in Nederland extra windenergieparken gebouwd, bijvoorbeeld op de Noordzee. Deze parken zorgen voor meer schone energie, waardoor de doelen in het Parijs akkoord beter te behalen zijn.
- Totdat problemen rondom kernafval en veiligheid zijn opgelost, mag er geen sprake zijn van kernenergie. • Alle kolencentrales worden per direct gesloten.

LEEFOMGEVING

Als mens hebben wij een grote impact op onze omgeving. Wat je eet, hoe je reist en waar je woont heeft een grote impact op je directe omgeving, maar kan ook onbekende gevolgen hebben aan de andere kant van de wereld. Voor DWARS staat het evenwichtige gebruik van land centraal, met respect voor mens, dier en natuur.

Natuur vervult een belangrijke functie op het gebied van gezondheid en recreatie, maar heeft ook een bestaansrecht op zich. Hoewel Nederland een ideale locatie is voor voedselproductie en wij hier ook veel profijt van hebben, zien wij de negatieve effecten van de intensieve landbouw terug in afnemende biodiversiteit. De huidige staat van de landbouw is dan ook onhoudbaar. DWARS gelooft dat dit anders kan. Voedselproductie en natuur kunnen elkaar juist versterken wanneer deze slim worden ingezet.

DWARS kiest daarom voor een duurzame en diervriendelijke landbouw. Het huidige systeem biedt weinig keuze voor landbouwbedrijven dan verdere intensivering en schaalvergroting. De enorme veestapel in Nederland is hier het gevolg van. Dit systeem wordt doorbroken door boeren een sterkere onderhandelingspositie te geven en de Europese landbouwsubsidies niet meer te gebruiken voor het in stand houden van boerenbedrijven, maar in zetten om duurzaamheid te belonen. Onvermijdelijk resultaat hiervan is het stijgen van de prijzen van voedselproducten, in het bijzonder van vlees. Gezien de maatschappelijke kosten van vlees, in relatie tot het klimaat en dierenwelzijn, is dit terecht.

De inrichting van onze leefomgeving wordt te vaak enkel en alleen als een economisch vraagstuk beschouwd, waarmee het sociale aspect uit zicht raakt. Voor DWARS hoort juist dit sociale aspect centraal te staan. Dit betekent bijvoorbeeld dat er genoeg woningen komen in iedere inkomensklasse, van sociale huur naar mooie koopwoningen, van studentenkamers naar klimaatneutrale gezinswoningen. Om de groeiende kloof tussen bevolkingsgroepen in de samenleving aan te pakken willen we dat wijken weer divers worden. In de binnenstad horen bijvoorbeeld niet alleen dure woningen, maar moet er ook plaats zijn voor sociale woningbouw.

Iedereen in Nederland moet mobiel kunnen zijn, zowel met als zonder auto. Om dit te bereiken wordt er meer geïnvesteerd in het openbaar vervoer. Deze investering wordt gefinancierd door de invoering van een kilometerheffing. Hoewel autorijden hiermee wordt ontmoedigd, betekent dit niet dat DWARS een toekomst zonder auto's ziet. Elektrische en zelfrijdende auto's kunnen ons brengen waar openbaar vervoer niet efficiënt is.

Natuur

- De Ecologische Hoofdstructuur, tegenwoordig Natuurnetwerk Nederland, wordt onverminderd gerealiseerd en particuliere initiatieven om natuurgebieden te verbinden krijgen meer planologische vrijheden. Voor DWARS is het verbinden van natuurgebieden ten behoeve van de robuustheid van de natuur het hoofddoel van het Nederlandse natuurbeleid.
- De Oostvaardersplassen krijgen weer als hoofddoel het functioneren als gebied voor vogelbescherming en het gebied wordt daarnaast verbonden met de Veluwe. De huidige situatie, waarbij grote grazers worden bijgevoerd waardoor de populatie groter wordt dan de capaciteit van het gebied, is onwenselijk.
- Europese landbouwsubsidies worden ingezet voor biodiversiteit op agrarische gronden, met name ten behoeve van weidevogels en insecten. De populaties van deze groepen verkeren in zwaar weer en hebben extra aandacht nodig.
- Ontwikkelingen in natuurgebieden, zoals bebouwing, worden toegestaan wanneer dit past binnen het gebied en wanneer tegelijkertijd de natuurwaarden worden verbeterd. Bestaande gebouwen in natuurgebieden, bijvoorbeeld kastelen en andere monumenten, worden zeer gewaardeerd en dragen bij aan de charme van de natuur.

- De verslechterde natuur- en landschapsbescherming in de nieuwe Wet natuurbescherming wordt teruggedraaid.
- Voor de duurzame instandhouding van de vispopulaties worden er zeereservaten ingesteld. Dit zijn beschermde natuurgebieden waar niet gevestigd mag worden. Windmolens zijn hier wel toegestaan omdat deze een positieve invloed hebben op de vispopulatie.
- Er komt strengere wetgeving voor visserijtechnieken. Technieken met te veel bijvangst en negatieve effecten op de zeebodem worden verboden.
- Het onderzoek naar de effecten van pulsvisserij wordt afgemaakt. Daarna wordt opnieuw overwogen of deze visteknik verboden of gestimuleerd moet worden.
- Stadsnatuur wordt integraal onderdeel van stedelijke ontwikkeling. Het bewezen effect op volksgezondheid en het terugdringen van criminaliteit maakt dat wij dit als centraal onderdeel zien van stedenbouw voor de toekomst.
- DWARS pleit voor meer stadsparken die aansluiten op natuurgebieden. Hiermee willen we een vervaging tussen stad en natuur krijgen waarmee natuur ook toegankelijker wordt voor stedelingen.

Landbouw

- DWARS pleit voor de afbouw van Europese Landbouwsubsidies die er alleen zijn voor de instandhouding van landbouwbedrijven. De gelden die hiermee vrijkomen worden ingezet als investeringssubsidie voor duurzaamheid in landbouwbedrijven.
- Om ervoor te zorgen dat Europese duurzame boeren niet door oneerlijke concurrentie uit de markt worden verdrongen, komen er importheffingen voor landbouwproducten uit het buitenland indien de productie aldaar niet conform Europese wet- en regelgeving gebeurt. Hierbij wordt rekening gehouden met de lokale omstandigheden in landen van herkomst, waardoor boeren in ontwikkelingslanden geleidelijk aan verbeteringen kunnen doorvoeren. Er komen Europese subsidies voor het afvangen en recyclen van fosfaat. Op termijn wordt dit een harde eis voor het hebben van een landbouwbedrijf. Nederland doet nog veel te weinig en moet zich meer inzetten op het afvangen en recyclen van fosfaat.
- De winstmarge van landbouwproducten ligt te weinig bij de boer en te veel bij grote afnemers van landbouwproducten. Coöperaties van boeren wordt toegestaan om gezamenlijk te onderhandelen om meer recht te doen aan de daadwerkelijke producent van het voedsel.
- Er komt strengere wet- en regelgeving voor de verkoop van genetisch gemodificeerde gewaszaad. Het huidige systeem biedt, doordat de gewassen geen eigen zaad produceren, te veel risico op uitbuiting. De productie en het gebruik van genetisch gemodificeerde organismen (gmo's) is niet inherent slecht en kan nuttig zijn. Wanneer rekening wordt gehouden met het voorzorgsprincipe en sociaal-economische aspecten is DWARS daarom voor het verkennen van de kansen die deze technieken kunnen bieden.
- Organismen die via fok- of kweekprogramma's tot stand kunnen komen mogen niet gepatenteerd worden.
- De eisen rondom gewasrotatie worden strenger ten behoeve van de bodemkwaliteit van landbouwpercelen.
- Braakliggende terreinen mogen tijdelijk worden ingericht als stadstuinen.
- Alleen biologische boeren mogen nog meedoen aan Boer Zoekt Vrouw.

Voedsel

- Op dit moment worden er overmatig veel dierlijke producten geconsumeerd. De maatschappelijke relevantie van het eten van minder dierlijke producten is dusdanig groot dat de overheid burgers actief aan mag sporen tot het eten van minder dierlijke producten.
- Er komt een hoger btw-tarief op dierlijke producten om de werkelijke kosten voor milieu en dier weer te geven.
- Om de overmatige vleesconsumptie terug te dringen wordt er geen vlees meer geserveerd in overheidsgebouwen, scholen en universiteiten.
- Wanneer palmolie is gebruikt als ingrediënt van levensmiddelen anders dan voedsel, moet dit ook duidelijk op de verpakking vermeld worden. Het gebruik van palmolie bij de productie van biobrandstof wordt verboden.
- Er is een wirwar ontstaan van keurmerken waardoor de consument geen geïnformeerde keuze meer kan maken. Er komt een overheidskeurmerk waarbij er aparte scores worden gegeven voor duurzaamheid en diervriendelijkheid. Dit keurmerk komt ter vervanging van alle anderen.
- DWARS wil supermarkten verplichten dat voedsel dat uit de schappen wordt gehaald nuttig gebruikt wordt, bijvoorbeeld door voedsel dat nog goed is aan voedselbanken te doneren.
- Om voedselverspilling tegen te gaan wordt “Tenminste houdbaar tot” vervangen door “kwaliteit gegarandeerd tot”.
- Gemeentes stimuleren streekproducten door samen te werken met lokale organisaties, bijvoorbeeld horeca en festivalorganisaties, om het afnemen van erkende streekproducten te bevorderen.

Dierenwelzijn

- De eisen voor dierenwelzijn worden strenger. De minimumeisen voor het houden van kippen worden gelijk aan die voor het keurmerk ‘Beter Leven 1 ster’. Voor de verkoop van kip of van producten waarin kip is verwerkt, geldt hetzelfde. Voedingsmiddelen mogen geen ei meer bevatten dat afkomstig is van legbatterijen.
- Er komt een verplichte dagelijkse weidegang voor koeien en varkens die tenminste 26 weken geldt.
- Bij het slachtproces van dieren wordt de meest stressloze en pijnloze methode gebruikt. Dit betekent dat sommige manieren van rituele slacht verboden worden.
- Dierproeven worden alleen nog toegestaan als er geen alternatief is en het doel is om de gezondheid van mens of dier te verbeteren. Het onderzoek naar alternatieven wordt gestimuleerd. Dierproeven worden niet langer verplicht gesteld als wetenschappelijk aanneembaar is dat zij ineffectief dan wel overbodig zijn bij het testen van de substantie.
- Bij een veroordeling voor dierenmishandeling wordt het in het Nederlandse rechtssysteem mogelijk om een verbod op het houden van dieren als strafmaatregel op te leggen.
- DWARS is tegen megastallen, omdat deze kapitalistische bedrijven niet passen binnen het ideaal om de consumptie van dierlijke producten te verminderen. Daarnaast bemoeilijken deze grote bedrijven de positie van kleine boeren, en zijn de gevolgen van stalbranden in deze bedrijven onaanvaardbaar groot.
- Voor kweekvis komen welzijnsregels vergelijkbaar aan de veehouderij. Kweekvis begint zich steeds meer te ontwikkelen als bio-industrie, maar hier zijn nog nauwelijks dierenwelzijnsregels voor.
- DWARS is tegen het houden van wilde dieren in gevangenschap. Er komen geen nieuwe dierentuinen in Nederland. Hiervoor gelden uitzonderingen wanneer het gaat om natuurbehoud, educatie of wetenschappelijk onderzoek.

- Naar Indiaas model komt er een systeem van niet-menselijke personen. Dit zijn soorten als dolfijnen en mensapen die een vergelijkbare intelligentie hebben als mensen. Deze soorten mogen niet meer in gevangenschap gehouden en worden niet langer geslacht. Het Dolfinarium wordt dus gesloten.

Ruimtelijke ordening

- Er komen sloopsubsidies voor gebouwen in het buitengebied en nieuwe ontwikkelingen worden goed landschappelijk ingepast. Hierdoor wordt verrommeling van het landschap tegengegaan.
- Bij nieuwbouw komt de standaard eis dat er sprake moet zijn van een groen dak. Dit kunnen zonnepanelen zijn of beplanting.
- DWARS zet in op voorzieningen voor jongeren in de buurt zoals skateparken, buurthuizen en basketbalvelden. Voor veel jongeren zijn dit ideale verzamelplekken waar ze leeftijdsgenoten kunnen ontmoeten.
- DWARS is voor erfpachtregelingen door gemeentes. Het is een goede manier om de baten van goede stadsontwikkeling voor een gedeelte ten goede van de gemeenschap te laten komen.

Wonen

- Bij grootschalige nieuwbouw, zoals nieuwe wijken, worden alleen bouwvergunningen verleend wanneer er een afwisseling is van woningen in het lage, midden en hoge segment. Er is op dit moment op wijkniveau een segregatie van rijk en arm te zien.
- DWARS pleit voor grootschalige investeringen om meer te bouwen in de sociale woningsector vanuit de overheid in samenwerking met de woningbouwcorporaties. Daarnaast wordt de verkoop van sociale huurwoningen door woningcorporaties gestopt.
- Bij de bouw van nieuwe woningen worden geen nieuwe gasleidingen aangelegd. Per wijk wordt ten minste 50% van alle nieuwbouw minimaal 100% energieneutraal.
- Omdat er nog steeds sprake is van woningnood, wordt het kraakverbod teruggedraaid.
- Sociale studentenhuysvesters zorgen voor voldoende, betaalbare studentenhuysvesting in de kennissteden. Campuscontracten worden hierbij ingezet mits afgestudeerden tenminste één jaar de tijd krijgen om elders een woning te zoeken.
- Om leegstand tegen te gaan worden leegstandsheffingen ingevoerd.
- Misstanden bij huysjesmelkers worden via het strafrecht geregeld in plaats van het burgerlijk recht. Hiermee wordt tegengegaan dat een malafide verhuurder door kan gaan met zijn praktijken.

Mobiliteit

- Er wordt een kilometerheffing ingevoerd van 7 cent per kilometer. Dit levert op termijn een bedrag van rond de 5,4 miljard op. Dat wordt in zijn geheel geïnvesteerd in fietssnelwegen, verbeterde openbaarvervoermogelijkheden en de mogelijkheid om dichtbij je eigen werk te wonen. Deze investeringen doen recht aan de extra belasting die een groot deel van Nederland zal raken.
- Het verbod op het verkopen van benzine- en dieselauto's in 2025 wordt doorgezet. DWARS richt zich op een toekomst met schoon aangedreven en zelfrijdende auto's.
- Er komt een Europees treinnetwerk: verbindingen tussen landen worden verbeterd en het wordt makkelijker om internationale reizen te plannen.
- Onrendabele bus- en treinlijnen in de regio moeten niet worden afgeschaft, maar juist aantrekkelijker worden gemaakt. Dit kan bijvoorbeeld door betere aansluiting op andere OVmogelijkheden.

- De maximumsnelheid op de weg gaat terug naar 100 km/u. De maximumsnelheid op het spoor wordt verhoogd.
- De Nederlandse regering biedt excuses aan voor de aankoop van de Fyra. Er komt zo snel mogelijk een vervanging opdat de HSL weer volop kan functioneren.
- ProRail en de NS worden samengevoegd. De gehele Nederlandse spoorwegen komen hiermee weer in handen van de NS. De afgelopen jaren hebben laten zien dat deze instanties onlosmakelijk zijn verbonden en het splitsen enkel leidt tot miscommunicatie en onduidelijkheid.
- Er wordt meer geïnvesteerd in kwaliteit van het spoornet. Momenteel richt het beleid zich voornamelijk op kostenbesparing. Voorbeelden hiervan zijn de aankoop van de Fyra en de vele storingen tijdens de winter. Door bij aankopen te investeren in kwaliteit kunnen de problemen op het spoor op de lange termijn verminderd worden.
- DWARS is voor het autovrij maken van binnensteden. Hiermee wordt in de krappe binnensteden meer ruimte gecreëerd voor fietsers, recreatie en wonen. Hierdoor neemt de luchtkwaliteit toe.
- Kerosine voor vliegtuigen wordt voortaan belast met accijnzen en btw, net als alle andere fossiele brandstoffen. Dit wordt Europees geregeld. Subsidie voor de luchtvaartindustrie wordt omgezet in subsidie voor internationaal treinverkeer.
- Luchtvaartmaatschappijen worden verplicht de CO₂-uitstoot van al hun vluchten te compenseren.
- DWARS is tegen de uitbreiding van Schiphol, Lelystad Airport en andere luchthavens, het aantal vluchten groeit niet.
- Ook internationaal goederentransport moet betalen voor de uitstoot van broeikasgassen. Het is nog te vaak goedkoper om goederen naar de andere kant van de wereld te transporteren, te verwerken in een fabriek, en dat product weer terug te vershippen.

ECONOMIE & FINANCIËN

DWARS pleit voor een eerlijke economie die het welzijn van de gehele samenleving verbetert. Dit vereist ook een gezond financieel systeem dat niet drijft op luchtbellen en onverantwoord hoge schulden. Complexe financiële producten zoals derivaten en renteswaps nemen in belang toe. Doordat de risico's van deze producten worden afgedekt met andere financiële producten heeft dit geleid tot een financieel systeem dat continu moet groeien om zichzelf in stand te houden. Deze risicosector wordt daarom ingeperkt om meer ruimte te maken voor de reële economie.

Het politieke debat is eenzijdig gericht op behalen van economische groei. Maar groei leidt niet altijd tot verhoogde welvaart van de gehele samenleving. Het verdelen van de baten van economische groei is hierbij cruciaal. Daarom moet niet alleen gekeken worden *of* de economie groeit, maar ook *hoe* deze groeit en wat dit betekent voor de samenleving.

Hoewel Nederland al een progressief belastingstelsel kent, vindt DWARS dat dit niet altijd een goede verdeling oplevert. Met name de vermogensongelijkheid is in Nederland groot en groeiende. Daarom wordt de vermogensbelasting in het nieuwe belastingstelsel hervormd. Ook worden indirecte belastingvoordelen voor vermogenden verkleind of afgeschaft, waaronder de hypotheekrente. Met een hogere vermogensbelasting en minder belastingvoordelen kan de belasting op inkomen namelijk omlaag, waardoor werken meer loont en de zwaarste lasten worden gedragen door de sterkste schouders.

Liberaal beleid heeft gezorgd voor een zogenaamde *race to the bottom*. De zelfstandigenaftrek zorgt er bijvoorbeeld voor dat ZZP'ers goedkoper worden ingehuurd dan mensen met contract, terwijl zij er zelf niet meer door verdienen. Dit komt enkel ten goede van de opdrachtgevers en gaat ten koste van de zelfstandige ondernemers en werknemers die tegen elkaar worden uitgespeeld.

Ons belastingstelsel is aan vergroening toe. DWARS ziet graag dat er zorgvuldig wordt omgegaan met grondstoffen. Door de belasting op arbeid te verlagen en de belasting op materialen te verhogen kan er meer aandacht en werk worden geïnvesteerd om grondstoffen te recyclen of hergebruiken. Progressieve belastingen staan aan de basis van een werkende overheid en een functionerende samenleving. Wanneer vermogende personen of bedrijven belasting proberen te ontlopen door gebruik te maken van offshore-constructies, kan de Nederlandse overheid minder investeren in publieke voorzieningen of moet ze het MKB, consumenten of werknemers zwaarder belasten. De aanpak van belastingontwijking en -ontduiking verdient daarom prioriteit. Om die reden zorgt de Nederlandse regering er in internationaal verband voor dat wegluisconstructies onmogelijk worden: economische activiteit wordt lokaal belast. Alleen wanneer iedereen eerlijk naar draagkracht bijdraagt, kunnen wij gezamenlijk onze maatschappij versterken.

Financiële sector

- De financiën van overheidsorganisaties, zoals universiteiten en het ABP, worden enkel duurzaam en pacifistisch geïnvesteerd.
- Er komt een beperkte bankvergunning voor nieuwe banken. Voor deze vergunning hoeft de bank aan minder strenge kapitaaleisen te voldoen. Hiermee hoopt DWARS dat de concurrentie in de bankensector toeneemt en daarmee de systeemrisico's van *'too big to fail'*-banken afnemen.

- We hebben het punt bereikt waar er een negatieve correlatie is tussen de grootte van de financiële sector en de grootte van de economie. Nieuw beleid moet zich erop richten de rol van de financiële sector te verkleinen.
- Banken worden gesplitst in nutsbanken en zakenbanken. Risico's van aandelenspeculatie worden hierdoor niet meer gedragen door de gemiddelde rekeninghouder. Nu worden deze risico's vaak gedekt met hypotheekleningen.
- Winst op aandelenspeculatie wordt zwaarder belast dan op langetermijninvesteringen. Beleid richt zich erop om lange termijn investeringen aantrekkelijker te maken dan het handelen op het juiste moment.
- Er wordt ingezet op transparantie in de financiële sector. Het moet duidelijk zijn wat de verschillende financiële producten inhouden en risico's, zoals de huizenbubbel van 2008 en de huidige koolstofzeepbel, moeten in beeld gebracht worden.
- De financiële toezichthouders, de AFM en de Nederlandsche Bank, moeten tanden krijgen. Flinkke boetes en het stilleggen van activiteiten zijn hier voorbeelden van.
- 'God zij met ons' verdwijnt van de Nederlandse munt en wordt vervangen door 'Geld(t) voor iedereen'.
- Bonussen voor kortetermijnwinst in de bancaire sector zijn infaam en abject.

Economie

- DWARS streeft naar geluk in plaats van productie. Daarom pleiten wij ervoor dat welvaart niet meer wordt gemeten met het bnp maar gebruiken we voortaan Bruto Nationaal Geluk. Gelukkig zijn beide maatstaven even nutteloos.
- Het begrotingsbeleid van de overheid zwakt economische pieken en dalen af, in plaats van ze te versterken. Met belastingverlagingen en overheidsinvesteringen wordt de economie tijdens crises gestimuleerd en hoge werkeloosheid tegengegaan. Als de economie hard groeit worden overheids uitgaven niet verhoogd en wordt meer belasting geheven. Zo wordt inflatie voorkomen en blijven overheidsfinanciën gezond.
- DWARS pleit voor deregulering voor kleinere bedrijven. Grotere bedrijven mogen aan hogere standaarden en strengere wetgeving getoetst worden. Dit bevordert eerlijke concurrentie.
- Bedrijven worden verplicht om naast de jaarrekening ook openbaar te maken welke maatschappelijke en ecologische kosten ze veroorzaken. Er komt een standaardmethode om dit te berekenen en er wordt belasting geheven over deze kosten.
- De Nederlandse overheid stelt zich gedeeltelijk garant voor leningen aan MKB-bedrijven. Het huidige investeringsbeleid van Nederland richt zich nog te veel op banken en grote bedrijven, terwijl juist deze instanties zichzelf moeten kunnen redden.
- De overheid zorgt dat er minimaal één staatsbank bestaat, welke kan concurreren met de banken uit de commerciële sector.
- Indirecte subsidies voor multinationals, zoals *export credits*, worden afgeschaft.
- De openbare ruimte is een publiek goed. Mensen moeten hier dan ook gevrijwaard kunnen zijn van reclame.
- De deeleconomie biedt kansen voor verduurzaming doordat er minder nodig is bij het slim delen van spullen. Helaas komt bij het delen van diensten oneerlijke concurrentie met klassieke bedrijven vaak voor, denk aan Uber. De wetgeving wordt gemoderniseerd om dit te ondervangen.

Belastingen

- De hypotheekrenteaftrek wordt binnen 30 jaar tot nul afgebouwd.
- De zelfstandigenaftrek wordt afgeschaft. In de praktijk zorgt deze er voornamelijk voor dat de prijzen van zelfstandige ondernemers worden verlaagd, in plaats van dat ze extra ruimte

krijgen om in eigen verzekeringen en pensioenen te investeren. Hiermee bereikt de regeling haar doel niet.

- Bij ontvangst van een erfenis wordt het vermogen van de erfgenaam meegenomen. Dit vermogen wordt afgetrokken van het belastingvrije deel van de erfbelasting. De erfbelasting wordt verdubbeld.
- De inkomensbelasting in Box 2 wordt van 25% naar 35% verhoogd en in Box 3 van 30% naar 40%. Hiermee zet DWARS in op aanvullende belasting op inkomen uit vermogen in plaats van belasting op arbeid.
- Er wordt belasting geheven over internationaal flitskapitaal middels een lage vaste belasting op het verhandelen van een aandeel. Hiermee worden geautomatiseerde transacties die binnen milliseconden worden uitgevoerd voor minieme winst minder rendabel gemaakt.
- Er komt een dividendbelasting van 35% voor buitenlandse aandeelhouders van Nederlandse bedrijven, goed voor ruim 3,4 miljard euro op jaarbasis.
- Winst uit de secundaire markt, voornamelijk de financiële sector, wordt zwaarder belast dan winst uit de primaire markt. Dit heeft als doel de reële economie te stimuleren en de omvang van financiële industrie terug te brengen naar een gezonde grootte.
- DWARS zet zich in voor wereldwijde afspraken over belasting op vermogen. Hiermee beginnen we op Europees niveau. Dit is nodig om te voorkomen dat er bij specifieke mensen, families en bedrijven een ophoping van kapitaal plaats vindt waardoor deze een onevenredig sterke positie in de wereld hebben.
- Naast de vennootschapsbelasting komt er een aanvullende winstbelasting van tien procent voor grote bedrijven. Deze wordt kwijtgescholden wanneer het bedrijf minstens de helft van de winst herinvesteert, uitkeert of gebruikt om de lonen te verhogen. Deze belasting geldt voor bedrijven met een eigen vermogen vanaf één miljard euro. Dit is om tegen te gaan dat bedrijven grote reserves aanleggen die ze nooit uitgeven.
- De Nederlandse regering zet zich in internationaal verband in voor eerlijke belastingregels. Stelregel is dat een bedrijf belasting betaalt in het land waar het omzet maakt, niet op de plek waar het om fiscale redenen formeel gevestigd is.

ZORG, SOCIALE ZAKEN EN WERK

DWARS zet zich in voor een samenleving waar we voor elkaar zorgen. Patiënten verdienen goede zorg, werknemers een eerlijk loon en werkzoekenden bestaanszekerheid. Het sociale stelsel staat echter onder druk. Zo is er de afgelopen jaren fors bezuinigd op de langdurige zorg, is de toegang tot de bijstand verslechterd en zijn steeds meer werknemers en zelfstandigen ongewild onderdeel van de flexibele schil.

Bovenstaande voorbeelden zijn onwenselijk en verdienen aanpassing. Iedereen in Nederland moet toegang hebben tot goede zorg en er dient geen onrechtvaardig hoge prijs op ziekte te liggen. Daarom investeert DWARS in de GGZ, verlaagt ze de (verplichte) eigen bijdrage in de zorg en komen tandzorg en anticonceptie weer in het basispakket. Ook pakken we misstanden op de werkvloer aan door extra te investeren in handhaving van bestaande wet- en regelgeving.

DWARS wil echter niet koste wat kost het oude behouden. Om sterk te blijven moet ons stelsel van sociale zekerheid vernieuwd en hervormd worden. Dit omdat de stijgende kosten in bepaalde gevallen onhoudbaar zijn, maar ook omdat er een steeds grotere kloof ontstaat tussen goed beschermde insiders en een steeds grotere groep van outsiders bestaande uit jongeren, migranten en werkloze ouderen. Onze sociale zekerheid moet alle burgers in staat stellen zelf de regie te pakken. DWARS pleit daarom voor het opzetten van experimenten met een basisinkomen en voor een eerlijke bijstand die participatie stimuleert. Vanwege het belang van regie, solidariteit en betaalbaarheid wordt ook het pensioenstelsel op de schop genomen. Zo blijven collectieve risico's gedekt en kunnen ook jonge werknemers rekenen op een goed pensioen.

Wanneer niet ingegrepen wordt, zullen de almaar stijgende zorgkosten andere collectieve investeringen verdringen. Het geloof dat marktwerking in de zorg kosten bespaart, is een mythe gebleken; in de zorg is namelijk simpelweg geen sprake van consumenten met een machtspositie maar van patiënten. Om kosten toch in de hand te houden, zet de overheid in op betere preventieve zorg en begrenst ze de topinkomens. Ook de macht van de zorgverzekeraars en de bijbehorende bureaucratiesering wordt aangepakt.

Op de arbeidsmarkt pakt DWARS de steeds grotere kloof aan door het arbeidsrecht te hervormen en het onderscheid tussen vaste en flexibele contracten af te schaffen. In plaats daarvan bouwen werknemers stapje voor stapje rechten op. Ook zzp'ers krijgen meer zekerheid door collectieve verzekeringen. Daarnaast investeert de overheid in omscholing voor oudere werknemers, pakken we uitbuiting van arbeidsmigranten aan en verdienen 18-jarigen hetzelfde minimumloon als andere volwassenen.

Het zorgsysteem

- De hoeveelheid zorgpolissen wordt drastisch gereduceerd. Het huidige systeem van zorgverzekeringen werkt niet: het resulteert in hoge kosten en een wirwar van aanbod.
- Het vrijwillig eigen risico wordt afgeschaft. De mogelijkheid om het eigen risico te verhogen in ruil voor een lagere premie verdwijnt. Het verplichte eigen risico wordt verlaagd. Dit wordt gefinancierd door een lichte verhoging van de premies. Iedereen heeft recht op goede zorg, ongeacht inkomen, en er zou geen onrechtvaardige boete moeten zijn voor het hebben van gezondheidsproblemen.
- Door reclames in te zetten om minder risicovolle klanten aan te trekken zetten verzekeraars de solidariteit onder druk. Er komt een verbod op reclames gericht op specifieke doelgroepen zoals hoger opgeleiden.

- Salarissen van bestuurders, managers en medisch specialisten bij zorginstellingen worden onder een cao gebracht en begrensd.
- Nederland pleit op Europees niveau voor strikte regels voor het begrenzen van medicijnkosten, transparantie en marketing van farmaceutische bedrijven.
- De administratieve last voor zorgverleners en -instellingen wordt aanzienlijk verlaagd door verantwoordingsverplichtingen te verminderen, waardoor er meer tijd en geld is voor zorgtaken.
- DWARS is voor een actief registratiesysteem: burgers zijn donor tenzij zij zelf anders aangeven. Nog steeds overlijden er veel mensen wachtend op een orgaan en legt een groot deel van de bevolking niet vast of zij orgaandonor wil zijn.

Kwaliteit en preventie in de zorg

- Het basispakket wordt uitgebreid met tandartsbezoek, anticonceptie (ongeacht leeftijd) en bewezen effectieve preventieve zorg. Zorg die in de (goedkopere) eerste lijn kan plaatsvinden wordt daar ook zo veel mogelijk gegeven. Patiënten hebben altijd vrije artsenuitkeuze.
- Om verpleeghuiszorg te beperken, zorgkosten te voorkomen en zo veel mogelijk vrijheid te bieden wordt de thuiszorg uitgebreid, woningaanpassingen (gedeeltelijk) gefinancierd en de bouw van mantelzorgwoningen op het eigen erf vergemakkelijkt. Stellen kunnen altijd samen blijven wonen, bejaardenliefde wordt toegejuicht.
- De eigen bijdrage in de GGZ wordt verlaagd en er wordt geïnvesteerd om de lange wachttijden drastisch te reduceren. Er komt meer aandacht voor geestelijke problematiek bij risicogroepen zoals vluchtelingen. Goede geestelijke gezondheidszorg is een recht en voorkomt verdere en zwaardere problematiek op verschillende vlakken.
- Patiënten met complexe geestelijke gezondheidsproblematiek krijgen sneller de zwaardere behandelingen die zij nodig hebben. De mogelijkheden tot opname worden uitgebreid. Er komen meer begeleide woonvormen voor mensen met een psychiatrische aandoening, welke voortaan via de wet langdurige zorg worden gefinancierd.
- De mogelijkheden tot het afmaken van behandelingen onder de jeugdzorg voor jongeren na hun achttiende verjaardag worden verruimd en de overgang naar volwassenenzorg wordt versoepeld.
- Sociaaleconomische gezondheidsverschillen worden actief bestreden, o.a. door middel van gezonde voeding op scholen.
- Om gezondheidsklachten zoals astma en COPD zoveel mogelijk te voorkomen voert de overheid actief beleid om emissies van schadelijke stoffen zoals fijnstof in industrie, verkeer en luchtvaart te verlagen.
- Naast euthanasie wordt het mogelijk professionele hulp te krijgen bij een vrijwillig levenseinde zonder indicatie hiertoe, wanneer uitgesloten is dat er sprake is van een geneesbaar geestelijk gezondheidsprobleem.
- De zorgkosten ten gevolge van alcohol- en tabaksgebruik worden doorberekend in de prijs van de producten door accijnzen. Om dit doel te bereiken zullen de accijnzen verhoogd moeten worden.

Sociale zekerheid

- De overheid gaat experimenteren met het basisinkomen om te onderzoeken wat de effecten hiervan zijn. DWARS staat sympathiek tegenover het basisinkomen en onderschrijft dat eenieder onvoorwaardelijk recht heeft op een bestaansminimum. Bovendien kan het sociale vangnet hierdoor sterk vereenvoudigd worden.
- DWARS gelooft dat mensen wat van hun leven willen maken. De bijstand wordt daarom hervormd zodat enerzijds het sociaal minimum gegarandeerd wordt maar anderzijds mensen gestimuleerd worden om aan de slag te gaan. Daarom kiest DWARS ervoor:

- Mensen in het kader van de verplichte tegenprestatie niet te dwingen tot onzinnige dwangarbeid;
- De gemeentelijke mogelijkheid voor de invoering van een wachtperiode voor de bijstand terug te draaien;
- Bijstandsgerechtigden de mogelijkheid te geven om met parttime werk de bijstandsuitkering aan te vullen, zonder dat zij direct volledig gekort worden.
- Reactiveringsprogramma's voor WW en bijstand die meer kosten dan ze opleveren worden afgeschaft. Wel wordt ingezet op omscholing.

Werk

- De verschillen tussen vaste en flexibele contracten zijn te groot. Daarom is DWARS voor de invoering van een nieuwe arbeidswet die werknemers stapsgewijs meer rechten geeft naarmate zij langer in dienst zijn. Werkgevers kunnen desgewenst dit proces versnellen.
- Ten behoeve van een ontspannen samenleving streeft DWARS naar een 32-urige werkweek. Hierdoor zijn mensen productiever wanneer zij werken en is er meer ruimte voor bijvoorbeeld vrijwilligerswerk en mantelzorg.
- De arbeidskorting voor inkomens onder de € 20.000 wordt verhoogd. Zo wordt de kans verkleind dat wanneer mensen vanuit de bijstand werk vinden ze er in inkomen op achteruit gaan. Dit wordt gefinancierd door hoogste schijf van de inkomensbelasting te verhogen.
- Per 25 fte creëren zowel overheid als bedrijfsleven een leerwerkplek.
- Stages dienen gerelateerd te zijn aan een opleiding en mogen niet ingezet worden om starters onbetaald te laten werken. Dit is een vorm van uitbuiting die ten koste gaat van werkgelegenheid.
- DWARS stelt een grens aan de groeiende ongelijkheid op de werkvloer: bij Nederlandse bedrijven mag de best beloonde werknemer niet langer meer dan 20 keer het inkomen van de laagstbetaalde werknemer ontvangen.
- Vanaf achttien jaar heeft iedereen recht op hetzelfde minimumloon. Er komt een minimumjeugdloon vanaf dertien jaar dat in vijf jaar opbouwt tot dat van een volwassene.
- Om uitbuiting van buitenlandse werknemers te bestrijden en verdringing op de arbeidsmarkt tegen te gaan valt iedere werkende in Nederland onder de cao. Schimmige constructies via uitzendbureaus zijn dan niet meer mogelijk.
- De overheid investeert in de Inspectiedienst SZW om wet- en regelgeving beter te handhaven. Er wordt stevig opgetreden tegen gevaarlijke werkomstandigheden, uitbuiting en het overtreden van cao's.
- De sociale partners zorgen dat cao's betere scholingsmogelijkheden bieden voor oudere werknemers met fysiek zware beroepen.
- Vakbonden dienen niet-leden ook inspraak te geven op cao-onderhandelingen, zo zullen zijn beter in staat zijn de belangen van alle werknemers te vertegenwoordigen.
- Zzp'ers worden verplicht een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten en krijgen de mogelijkheid om deel te nemen in de collectieve pensioenfondsen en andere sociale fondsen.

Sociaal beleid

- Er wordt extra geïnvesteerd in schuldhulpverlening, schuldsanering en actieve armoedebestrijding. Mensen met schulden krijgen het recht op een halfjaar "adempauze" eens in de vier jaar, waarin zij niet worden benaderd door schuldeisers om grip te krijgen op hun financiële situatie.

- De overheid maakt als grootste werkgever van het land echt werk van het creëren van arbeidsplaatsen voor arbeidsgehandicapten. Daarnaast investeert zij weer in nieuwe sociale werkplaatsen. De begeleiding naar 'gewone' werkplekken is niet voor iedereen realistisch.

Pensioenen

- De oprichting van een algemeen nationaal pensioenfonds toegankelijk voor iedere werknemer vangt de pensioenrisico's van een steeds sneller veranderende economie en arbeidsmarkt op. Op termijn verdwijnen de bedrijfstakpensioenfondsen.
- DWARS streeft naar de hervorming van het werknemerspensioen. De basis wordt een persoonlijk opgebouwd pensioenvermogen met collectieve risicodeling. Het verplicht ingelegde loon en het behaalde rendement vormen dan de basis van het later uitgekeerde pensioen. Tegelijkertijd wordt een gedeelte van het vermogen gebruikt om collectief risico's op te vangen. Zo:
 1. Zijn de pensioenfondsen minder gevoelig voor renteschommelingen;
 2. Worden collectieve risico's gedeeld zonder dat jong voor oud betaalt;
 3. Wordt maatwerk mogelijk zonder dat de voordelen van collectief beleggen verloren gaan.
- De geplande verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd naar 67 jaar is noodzakelijk. Echter, na 45 jaar werk zou pensionering ook mogelijk moeten zijn. Net als de AOW-leeftijd wordt dit maximum aantal gewerkte jaren afhankelijk van de levensverwachting.
- De AOW wordt versneld gefiscaliseerd door jaarlijks de volksverzekeringspremie met 2% te verlagen en tegelijkertijd de eerste twee belastingschijven van de inkomensbelasting te verhogen. Niet alleen helpt deze maatregel bij het versimpelen van ons sociale zekerheidsstelsel, maar het zorgt er ook voor dat draagkrachtige ouderen bijdragen aan de instandhouding van de AOW.
- De inkomensondersteuning voor ouderen met AOW wordt inkomensafhankelijk en krijgt een vermogenstoets. Zo ontvangt niet elke rijke oudere onnodig steun en wordt de kleine beurs gespaard.

BUITENLANDS BELEID. ASIEL EN MIGRATIE

DWARS kijkt niet alleen verder dan Hoek van Holland of Lobith, maar ook voorbij Gibraltar of Lesbos. Wereldwijd hebben mensen de dezelfde dromen: een zeker(der) bestaan, een toekomst voor de volgende generatie en de vrijheid mee te beslissen over die toekomst. Ook DWARS streeft naar een vreedzame, veilige en eerlijke wereld en gelooft dat Nederland als klein maar bijzonder welvarend stukje aarde moet pogen dit ideaal dichterbij te brengen. Hiervoor is nog een lange weg te gaan. Niet alleen zijn meer dan zestig miljoen mensen wereldwijd op de vlucht voor vervolging, oorlog en geweld, tegelijkertijd bezitten de rijkste 85 personen evenveel als de armste drie miljard van de wereldbevolking.

Daarom kiest DWARS voor een idealistisch gedreven én realistisch buitenlands beleid. DWARS is voor een sterkere nadruk op mensenrechten, seksuele vrijheden en gendergelijkheid. Ook behoort Nederland een bijdrage te leveren aan wereldwijde ontwapening, onder andere door wapenleveringen aan repressieve regimes onmogelijk te maken. In een onveilige wereld ziet DWARS het nut van een goed functionerende krijgsmacht. Veiligheid is alleen haalbaar door in te blijven zetten op verdere vervlechting en samenwerking met buurlanden en (NAVO)bondgenoten. In de internationale politiek blijft militaire inzet wel een laatste redmiddel, diplomatie heeft de voorkeur. Bij grootschalige mensenrechtenschendingen en genocide is militair ingrijpen echter onvermijdelijk.

Ontwikkelingssamenwerking levert een waardevolle bijdrage aan een eerlijkere wereld. DWARS investeert structureel meer, met name in laagdrempelige en directe inkomensondersteuning aan de allerarmsten. Om onze hulp meer dan een druppel op een gloeiende plaat te laten zijn, is eerlijke en vrije internationale handel noodzakelijk. Daarom kiest DWARS niet voor bilaterale handelsverdragen als TTIP, die het moeilijker maken om mens en milieu te beschermen, maar voor eerlijke handelsafspraken via de wereldhandelsorganisatie. Zo hebben ontwikkelingslanden ook een kans. Onder andere door een verkoopverbod op producten waar kinderarbeid in het spel is geweest, draagt Nederland bij aan verantwoordelijke ontwikkeling elders ter wereld.

DWARS is voor nauwere Europese samenwerking. Verreweg de meeste uitdagingen waar we als samenleving voor staan zijn grensoverschrijdend en kunnen we als Nederland niet zelf oplossen. Europa is meer dan vrijhandelszone; het is óók een gemeenschap van gedeelde waarden. Om die reden kiezen wij voor solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid tussen noord en zuid, oost en west. Dit betekent ook dat meer beslissingen gezamenlijk genomen moeten worden. Waar nu nog te vaak ongekozen technocraten bezuinigingen opleggen, moeten Europese burgers hierover kunnen beslissen. Daarom worden de bevoegdheden van het Europees parlement vergroot.

In een gewelddadige wereld zoeken veel mensen een veilige haven. Hoewel de instroom van asielzoekers ons voor een uitdaging stelt, kan Nederland deze aan, zolang we maar onze schouders eronder zetten. Door het bieden van veilige vluchtmogelijkheden, een eerlijke Europese verdeelsleutel en regionale investeringen, wordt veiligheid geboden. Zo bewijzen we als samenleving dat ons geloof in mensenrechten en internationale solidariteit niet alleen een lippendienst is. DWARS is niet naïef over de noodzaak om nieuwkomers actief te integreren in onze samenleving, maar is ervan overtuigd dat migratie een waardevolle culturele veelkleurigheid kan opleveren.

Buitenlands beleid

- Nederland ondersteunt de bevordering van mensenrechten en democratisch bestuur wereldwijd en helpt lokale politici, journalisten en activisten die zich hiervoor inzetten.
- De bevordering van seksuele vrijheid en gendergelijkheid dient een belangrijk uitgangspunt bij het Nederlands buitenlands beleid te zijn.
- Nederlandse ambassades bieden wereldwijd bescherming aan politiek vervolgd.
- De Nederlandse regering verleent niet langer exportvergunningen voor wapenleveranties aan repressieve regimes. Zo voorkomt het dat de Nederlandse wapenindustrie bijdraagt aan mensenrechtenschendingen en staatsgesteunde agressie. Daarnaast zet zij zich in om dit beleid in Europees verband door te zetten.
- DWARS is voorstander van een nationaal verbod op kernwapens als eerste stap naar een kernwapenvrije wereld.

- Nederland pleit voor een wereldwijd verbod op de ontwikkeling, handel, productie en inzet van zogenaamde *killer robots*, dat wil zeggen wapens die zelfstandig dodelijk geweld kunnen toepassen.
- De Nederlandse regering erkent Palestina op basis van de internationaal erkende grenzen van voor 1967.

Ontwikkelingssamenwerking

- Nederland reserveert 1% van het bnp voor ontwikkelingssamenwerking in ontwikkelingslanden. Het asielbeleid in Nederland wordt dus niet langer bekostigd van het budget voor ontwikkelingssamenwerking.
- Een van de middelen om armoede te bestrijden is directe inkomensoverdracht. De Nederlandse overheid ondersteunt innovatieve projecten die hierop inzetten.
- Ontwikkelingssamenwerking behoort geen verkapte exportsubsidie te zijn, daarom wordt het *Dutch good growth fund* opgeheven. De vrijgekomen 750 miljoen komt ten goede aan de allerarmsten.
- Nederland coördineert samen met andere internationale donorlanden de besteding van hulp gelden. Zo worden ontwikkelings gelden efficiënter besteed.
- Belastingverdragen met Nederland kunnen misbruikt worden voor belastingontwijking. Op deze wijze lopen ontwikkelingslanden inkomsten mis. Nederland neemt daarom het initiatief tot aanpassing.

Internationale handel

- Er komt een Nederlands verkoopverbod voor producten die zijn gemaakt met behulp van kinderarbeid, slavernij en uitbuiting.
- De Nederlandse overheid voert een *fair trade* inkoop- en aanbestedingsbeleid.
- DWARS is tegen handelsverdragen zoals TTIP en CETA. De verdragen zijn ondemocratisch vanwege de arbitrageclausules die bedrijven in staat stellen landen aan te klagen. Hierdoor vormen ze een gevaar voor arbeidsrecht, voedselveiligheid en klimaat.
- In plaats van TTIP zet de EU zich in WTO-verband in voor het opheffen van de eigen oneigenlijke handelsbarrières voor ontwikkelingslanden en accepteert het dat ontwikkelingslanden het recht hebben om de eigen markt te beschermen.
- Wanneer door oneigenlijke staatssteun Europese producenten uit de markt geprezen worden, zijn importheffingen te verantwoorden.

Veiligheid en defensie

- Bij internationale conflicten is de inzet van geweld niet alleen slechts een uiterst middel, in veel gevallen blijkt het ook ineffectief. Daarom verdient diplomatie, met inbegrip van machtsmiddelen als politieke, militaire en economische sancties, de voorkeur.
- In het geval van dreiging van ernstige en grootschalige mensenrechtenschendingen als etnische zuivering en genocide, heeft de internationale gemeenschap in het uiterste geval de morele plicht militair in te grijpen (beter bekend als *responsibility to protect*). Dit gebeurt bij voorkeur met VN-mandaat.
- Nederland en de EU moeten in VN-onderhandelingen streven naar afschaffen van het vetorecht van de permanente leden van de Veiligheidsraad.
- De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties behoort een afspiegeling van de verhoudingen in de wereld te zijn, daarom treden Japan, Zuid-Afrika, Brazilië en India op termijn toe als permanente leden. Zolang ieder permanent lid van de Veiligheidsraad echter vetorecht heeft ziet DWARS een uitbreiding van haar aantal leden als onwenselijk.

- De verhoging van het defensiebudget maakt Nederland niet veiliger. Nog altijd vallen budgetten van mogelijke tegenstanders in het niet bij de beschikbare middelen van onze bondgenoten.
- Van DWARS hoeft het Nederlandse leger niet overal ter wereld in het hoogste geweldspectrum te kunnen opereren. In plaats daarvan toont het haar meerwaarde jegens onze bondgenoten door een beperkt aantal specialistische capaciteiten te ontwikkelen. Daarnaast richt het zich op de uitvoering van vredesmissies.
- Het Nederlandse leger versterkt haar capaciteit voor digitale oorlogsvoering.
- Zolang er geen Europees alternatief is voor de NAVO blijft Nederland lid. De NAVO vormt namelijk de basis van een veilig Europa. Het bondgenootschap gaat zich daarom primair richten op de bescherming van het verdragsgebied.
- DWARS is tegenstander van de militaire dienstplicht. Daarom wordt ook de opgeschorte militaire dienstplicht afgeschaft.

Europa

- DWARS pleit voor een Europa van verschillende snelheden om het gebrek aan daadkracht te doorbreken. Een 'kopgroep' van landen, waaronder Nederland, zet in op verdere samenwerking en integratie.
- Een muntunie vereist verdere Europese coördinatie van sociaaleconomisch en financieel beleid. Een Politieke Unie maakt dit mogelijk.
- Om te onderlinge concurrentie tussen EU-landen te voorkomen met lage vennootschaps- en dividendbelastingen, komen hier Europese tarieven voor.
- Om de democratische controle van de Politieke Unie te versterken verwerft het Europees parlement de volgende extra bevoegdheden:
 1. Het verkiest en controleert een verkleinde Europese Commissie, waarvan de leden niet langer door de lidstaten worden voorgedragen;
 2. Het verwerft het recht tot initiatief en het instemmingsrecht op alle beleidsterreinen, waaronder de Europese controle op de begrotingen van de lidstaten;
 3. Het krijgt een grotere rol in het toezicht dat de Trojka (IMF, ECB en de Europese Commissie) heeft op uitvoering van Europese reddingsfonds.
- Om de Europese Unie democratischer en slagvaardiger te maken, zal de vereiste van unanimititeit bij iedere stemming binnen de Europese Raad en de Raad van Ministers worden afgeschaft.
- Om de Europese Unie verder te democratiseren en haar legitimiteit te vergroten worden de nationale Europese kieslijsten vervangen door pan-Europese kieslijsten volgens een gemengd kiessysteem: een stem voor een kandidaat uit eigen land/regio/kiesdistrict en een voor een lijst, met een uiteindelijke samenstelling van het EP naar proporties van de stemmen voor de lijst.
- Het Europees parlement vertrekt uit Straatsburg. Iedere vergadering van het Europees Parlement zal voortaan in Brussel plaatsvinden.
- Het Stabiliteits- en Groeipact wordt hervormd zodat naast de 3% begrotingsnorm ook andere factoren als werkgelegenheid worden meegewogen. Waar consumentieve overheidsbestedingen in veel eurolanden beperkt dienen te worden, biedt het nieuwe pact wel ruimte voor duurzame publieke investeringen.
- Het Europese Hof van Justitie krijgt extra bevoegdheden om EU-lidstaten waar fundamentele Europese waarden als mensenrechten, democratie, vrijheid van de pers en onafhankelijke rechtspraak bedreigd worden, aan te pakken.

- De Turkije-deal wordt opgeschort zolang Turkije vluchtelingen naar oorlogsgebied deporteert. De EU sluit niet langer overeenkomsten met landen die in strijd handelen met fundamentele Europese waarden.
- Uitbreiding van de Europese Unie is gezien de wankelende staat van de unie beperkt mogelijk. Als alternatief biedt de EU haar burens met associatieverdragen de mogelijkheid tot verdere samenwerking.
- De Europese justitiesamenwerking tussen politie, inlichtingen- en douanediensten wordt verder geïntensiveerd. Zo kan het vrije verkeer van personen en goederen ook in tijden van terreurdreiging gehandhaafd blijven.
- Niet langer dwingt de Europese Commissie lidstaten tot verdere privatisering van publieke bedrijven die voorzien in nutsvoorzieningen als openbaar vervoer, energie en drinkwater.
- De EU gaat militair intensiever samenwerken, hierbij wordt op termijn gestreefd naar een Europees leger.

Asiel en migratie

- De Dublin-verordening is een dode letter en wordt hervormd. Nederland zet zich in voor een eerlijke Europese verdeelsleutel om vluchtelingen op te vangen. Landen die vluchtelingen weigeren, worden gekort op Europese subsidies.
- Nederland neemt jaarlijks 5000 vluchtelingen via het UNHCR-programma op.
- Legale en veilige vluchtroutes voor oorlogsvluchtelingen zijn noodzakelijk. Vluchtelingen moeten daarom in de regio al een asielprocedure in gang kunnen zetten.
- Bij de patrouillering van vluchtroutes heeft het redden van vluchtelingen uit de zee prioriteit boven de Frontex-grensbewaking.
- De EU biedt vluchtelingen in kampen dichtbij conflictgebieden enig perspectief door eindelijk echt budget vrij te maken voor opvang in de regio.
- De Nederlandse regering versterkt de banden met landen die hun verantwoordelijkheid nemen en vluchtelingen onderdak bieden.
- De overheid respecteert de rechten van ieder kind. Daarom breidt ze het kinderpardon uit en wordt ook snelle(re) gezinshereniging voor asielzoekers mogelijk. Bovendien wordt kinderen in asielzoekerscentra een stabiele omgeving geboden, zij krijgen zo snel mogelijk onderwijs en hoeven niet langer regelmatig te verhuizen.
- Wanneer een asielverzoek definitief is afgewezen is terugkeer noodzakelijk. Echter, wanneer buiten de schuld van betrokkene om dit onmogelijk blijkt, bijvoorbeeld omdat het herkomstland weigert mee te werken, wordt perspectief in Nederland geboden.
- Er is in Nederland geen plaats voor oorlogsmisdadigers. Wanneer gereede vermoedens van betrokkenheid bij schendingen van het oorlogsrecht en mensenrechtenschendingen door een asielzoeker zijn, ligt de bewijslast bij het individu in kwestie.
- Betere Europese regulering van arbeidsmigratie is noodzakelijk. De regels voor tijdelijke arbeids- en seizoensmigratie worden versoepeld.
- Naar Amerikaans voorbeeld komt er een Europees *Greencardsysteem* voor kennis- en arbeidsmigranten. Mensen met een permanente aanstelling in Nederland, kunnen een permanente verblijfsvergunning krijgen.

Integratie

- De inburgeringsprocedure wordt weer de verantwoordelijkheid van de gemeente. De Rijksoverheid moet strenge regels opstellen om de kwaliteit van inburgeringscursussen te waarborgen, zodat gemeenten weten aan welke eisen de taalcursussen dienen te voldoen.

- Vanaf dag één wordt ingezet op een goed inburgeringsproces. Vluchtelingen moeten daarom meteen kunnen starten met taal- en cultuurlessen en (vrijwilligers)werk. Dit om hun inburgeringsproces zo snel en soepel mogelijk te laten verlopen.
- De inburgeringscursus en de examens worden gratis. Zo worden inburgeraars niet onnodig opgezadeld met een schuld of hoge kosten.
- Kernwaarden van de Nederlandse samenleving worden benadrukt in inburgeringscursussen. We denken daarbij aan de gelijkheid van iedereen ongeacht geloof, geslacht of seksuele geaardheid.
- Normatieve of sociaal wenselijke vragen mogen nooit deel uitmaken van een inburgeringsexamen. Deze moeten daarom worden verwijderd. Het onderdeel Kennis Nederlandse Maatschappij moet aangevuld worden met feitelijke toetsvragen over het hoofdstuk 'Grondrechten' van de Nederlandse grondwet. Daarnaast moet de diversiteit van de Nederlandse samenleving naar voren komen in de toetsvragen.
- De participatieverklaring voor inburgeringsplichtigen wordt afgeschaft.
- Het aanvragen van uitstel of ontheffing voor de inburgeringscursus moet minder barrières kennen. Zo raken deze mensen niet onnodig gedemotiveerd en hoeven zij en hun docenten geen vergeefse inspanningen te leveren. Het moet mogelijk worden voor nieuwe ouders en analfabeten om uitstel aan te vragen.
- De Rijksoverheid stelt meer geld ter beschikking voor gemeenten om meer initiatieven op te zetten om statushouders te begeleiden bij het vinden van werk of een opleiding. Elke statushouder moet het recht hebben op fatsoenlijke begeleiding en een kans hebben zich te ontplooien, ongeacht de gemeente waarin hij/zij woont.
- Bedrijven worden gestimuleerd om vluchtelingen een baan aan te bieden. De SER neemt haar verantwoordelijkheid om statushouders en werkgevers met elkaar in contact te brengen, bijvoorbeeld door extra investeringen in de Werkwijzer Vluchtelingen.

BEGRIPPENLIJST

AOW	Algemene ouderdomswet. Hierin is opgenomen dat elke oudere een vast bedrag per maand krijgt, onafhankelijk van vermogen en andere inkomensbronnen. Een soort basisinkomen dus.
Bnp	Bruto nationaal product. Waarde van alle goederen en diensten die in een jaar door een bepaald land worden geproduceerd. Schade door natuurrampen zorgt zo soms een hoger bnp, omdat er herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd.
BSA	bindend studieadvies. Een bindend studieadvies heeft opleidingen het recht een leerling of student van de opleiding te gooien wanneer deze in het eerste jaar onvoldoende punten bereikt. Er worden uitzonderingen gemaakt wanneer er goede redenen zijn om de punten niet te halen binnen deze tijd.
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement. Dit handelsverdrag tussen Canada en de EU heeft verstrekkende implicaties. Het gaat niet slechts over handel, maar ook over (voedsel)veiligheid en duurzaamheid. Vergelijkbaar met TTIP.
ECB:	Europese Centrale Bank. De voornaamste taak van de ECB is het voorkomen van deflatie of hoge inflatie in de eurozone.
fte	full-time equivalent. Eén fte staat gelijk aan een volledige werkweek.

Gasrotonde	Knooppunt van de infrastructuur voor het transport en tijdelijke opslag van aardgas. Na het opraken van de Nederlandse gasvelden wil de overheid dat Nederland een cruciale rol gaat spelen in de doorvoer van aardgas.
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg.
Hoge Raad	Hoogste rechtsprekende instantie in Nederland, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten op civielrechtelijk, strafrechtelijk en belastingrechtelijk gebied.
IMF	Internationaal monetair fonds. Internationale organisatie die zich o.a. bezighoudt met het bevorderen van internationale handel, financiële stabiliteit en het bestrijden van armoede.
MKB	Midden en Kleinbedrijf.
SER	Sociaal-economische raad. Een organisatie waarin werknemers, ondernemers en individuele leden samenkomen om advies te geven aan de regering op sociaaleconomisch beleid.
TTIP	Trans-Atlantisch Vrijhandels- en Investeringsverdrag. Dit handelsverdrag tussen de Verenigde Staten en de EU gaat over meer dan handel alleen. (Voedsel)veiligheid en energiewetgeving wordt op elkaar afgestemd.
UNHCR	Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen. Dit is een VN-organisatie met als doel het beschermen en ondersteunen van vluchtelingen met opvang, terugkeer of vestiging in een ander land.
WTO	Wereldhandelsorganisatie. Een intergouvernementele organisatie die toeziet op de naleving van afspraken over de handel tussen landen en zich inzet voor vergaande vrijhandel.
WW	Werkloosheidsuitkering. Uitkering van twee jaar die je krijgt nadat je je baan verloren hebt.